

Dr. Kolláth György

Seneca szerint a jó bíró elítéli, de nem gyűlöli azt, amit helytelenít. A bíró nincs bent az arénában. Őt csak a jog köti. Fair eljárás végén hoz egy kellően mérlegelt döntést. Emiatt lehet független – korrekt – az ítélete. Nem mindenkinek tetszik a végeredmény. Sokan részrehajlóan járulnak hozzá egy-egy eset feszültségteli megítéléséhez, a könnyzacskók avagy a megtorló követelések beindításához. Nem tökéletes ez a szisztéma (pl. az esküdt-bíráskodás látványosabb), de konszolidáltan működtethető. Megszabott helye van benne a félnek, az ügyvédnek, az ügyésznek, a nyomozónak. Ők küzdenek bent a ringben. Elvileg a fegyverek egyenlők. Az állami büntető-érdek mégis rendre túlsúlyos. Valódi esélyegyenlőség talán sosem lesz. Ám a mérték és a „beléje vetett hit”, az illúzió még fontos. Vagy már az sem?

Cím
Szophoklész igazsága
Dátum
2002.01.15.

Sok(k) kell ahhoz, hogy egy kiváló ügyész - szakmai-társadalmi háttérével, kollégái szolidaritásával(?) - megelégedje. Megtörtént. „Hálából” Hegedűs András kiiktatták. Egy nagyformátumú, etikus ügyvéd szintű protestált. Nála meg „intézkedést” sürgettek büntetesképpen. A láncreakció beindult. A parlament asztalán van egy törvényjavaslat, ami letörné az ügyvédi szarvakat. A jogásztársadalom hüledezése megfigyelhető, de a gőz még nem emelte fel a fedőt. Megvárjuk? A Hegedűst ért retorzió katalizálhatja az eseményeket. Egyelőre botrány van. Orvoslás, tanulság, tisztességes korrekció nincsen. Ez baj.

Szakmám (a jogi elemzés, oktatás és az ügyvédkedés) szempontjából vészterhes fejleményeket érzek. 5 jellemző epizód bajt sejtet. (Elrettentő példája majd' minden kollégának akad.) 1.)Egy nagyon nagy (sport)ember üzen egy patinás szervezetnek, hogy addig nem kapnak egy fillért sem, amíg XY az ügyvédjük. Az ultimátum (be)teljesült, közpénzből péterfilléreket adtak is. 2.) Sláger-téma ma a befolyással üzérkedés, az aktív és passzív vesztegetés, a hivatali visszaélés deliktuma. Vajon minek számít az, ha hivatalos személy - nem a magánvagyonából - milliókat juttat arra, hogy a kellemetlen szakmai ellenfél ne kapjon szót lapban, tévében, katedrán? Simán „kivásárolható” bárki? 3.) Még a nyáron egy szégyenletes, anyagi kihatású törvénysértés történt a „legnépszerűbb” sportágban. Szóba jött, hogy a törvényességi felügyeletet gyakorló ügyészséghez kellene fordulni. Cinikus fricska: -Oda aztán mehettek! 4.) Kollégám kérdi:- Kiknél tárgyalasz? A válasz egy név. Mire a kolléga: -Jaj neked? -Nekem?!- Bizony és csakis! Történetesen soha a cég közelében sem jártam. 5.) Tárgyalóteremben „kabinetkérdés”, hogy egy miniszter hogyan rendelkezett, egyáltalán ő hozott-e sokakat érintő, drasztikus, megszorító intézkedést? Közjogi alapismeret, hogy miniszteri rendeletet vagy utasítást nem fősztályvezető körlevele bocsát ki. Az nem az ő szintje és felelőssége. A norma kihirdetésének, illetve polgári megismerésének garanciái volnának. Az „anyagi igazság kiderítése” címen egy végzés mégis - tiszta jogkérdésben! - csupán a „körlevelező” fősztályvezető tanúkénti megidézését rögzíti. A miniszter magyar hangja is elég? Miniszterrel szemben nincs apelláta?

Az évtizedes nehézségeken túlmenően (pl. túlterheltség, lassúság, a rosszhiszemű eljárás „megtérülése”) sok ilyenfajta, új porszem került a gépezetbe. A legfőbbet így hívják: politika. Nem Hegedűs politikált, hanem éppen hogy rajta, vele kapcsolatban mutattak be politikai áldozatot és példa-statuálást. Ez hiba. Még nincs a jogszolgáltatásban manifesztálódott válság. De megmagyaráz(hat)atlan elnézések és megtorló lépések, illetőleg próbálkozások zúdulnak a jog napi gyakorlatára. Az igazságszolgáltatás gépezetében (is) (üzem)zavar képződött. Bajokról az ezekért felelősök hallani sem akarnak. Ettől válik a dolog ijesztővé. Készség sem mutatkozik a gondok oki kezelésére. Pedig a jogállam jogbiztonsága ma mind az írott, mind az „alkalmazott” jogban rosszul áll, sőt nem is kellő irányba és ütemben halad.

Dr. Kolláth György

3 körben kereshető diszfunkció. Így: 1.) Rendben van-e a szisztéma egésze? 2.) Megfelelő emberek működtetik-e vajon azt? 3.) A közeg, a környezet vajon befogadó és támogató-e, avagy inkább negatív üzeneteket, elvárásokat közvetít? Mindezek révén pedig az értékelést a valós teljesítmény, a verifikált eredmény adja-e, vagy azt inkább csak valamiféle szolgázzellem, feltétel nélküli alkalmazkodás szemlélteti és helyettesíti?

ad 1.) Az igazságszolgáltatás érdemi reformja – ami nem csak táblabíróságot jelent – elodázhatatlan. Nincs jó oka annak, hogy mégis késik. A függetlenség – némiképpen hasonlóan a helyi önkormányzatok autonómiájához – nem csupán hatásköri és szervezeti kérdés volna. ad 2.) A bírói, ügyészi tisztség „szolgálat”, de ne tessék Sancho Panzára gondolni. Nem is egyformán független e két kör. Közjogilag a bírói függetlenségnek egyfajta feltétele és „ára” az ügyészi függés, ami lehet kormányzati és parlamenti is. Az ügyész ne független, hanem tárgyilagos legyen! Marionett-figurákra emlékeztető, karakter nélküli, a hatáskört a felelősségtől elválasztó megoldás azonban nem lehet(ne). Nem különbözhetne a de facto és a de jure helyzet. Itthon ma különbözik. Ez pedig már a politikán, s az általa kiválasztott személyeken (is) múlik. Ez vonatkoznék arra nézve is, hogy folyamatban lévő ügyről miként, mennyire lehet kikérdezni a T. Házban a legfőbb ügyészt. Valójában úgy, ahogyan azt Györgyi Kálmán nemrég még példás szakmaisággal és eleganciával kezelte. Értett hozzá. ad 3.)A „közeg” ma a jogban riasztó képtelenségeket sem zár ki, nem akadályoz meg. Baj estén a jogállam késlekedik, dadog, azért is, mert igazán csak az tartja tiszteletben a törvényt, akinek pillanatnyilag érdekében áll. Aztán már ő sem. A közhatalmi politizálás gyurmának tekinti a silány minőségű jogot. Szó nincs valóságos állami elkötelezettségről és példamutatásról a jog axiómái mellett. Ma nem jár intés, ha abszurd jogi hibát követ el kormányzati tiszt(ség)viselő, amennyiben úgy mond: jót akart, vagy pontosan azt tette, amit tőle vártak. Ez tetemes visszalépés, holott nincs hová visszamenni. A törvényesség ma rosszabb, mint másfél évtizede volt. Két oka van ennek: Az „átkos” rendszer egyrészt kinevelt egy sereg magasan képzett, profi jogászt, s békén hagyta őket. Ma a tudás semmire sem elég. Másrészt a Kádár-rendszer - még a sokszor álságos politikai cél és tartalom ellenére is – a formai-jogi megfelelésre, a szalonképességre ügyelt. Ma egy - jogilag nem létező - egyetértési nyilatkozat porrá zúzhat hatályos törvényt korrekt papírforma nélkül is. Most többnyire nem a teljesítmény szerint, hanem a feltétlen lojalitás függvényében lehet boldogulni, előre jutni.

Ilyenfajta okból szokott rá az ügyészi szervezet arra, hogy - az egyébként 30 éve fennálló, a törvényesség biztosítékát jelentő - eszközeit nagyrészt veszni hagyja. A Kormány szintje alatti közigazgatás jogi baklövésével szemben az ügyészség óvhatna, felszólalással, figyelmeztetéssel élhetne. Nem tesz semmit a csúcson, mert mozgásterét így szabja meg a gya(ko)rló kormány-politika és pártérdek. Az elvárás: sima szervmunka, lebonyolítás, napi szolgálat, mindenféle fakszni nélkül.

Hegedűs András - és még néhány elhivatott jogász – bűne annyi, hogy komolyan hitte: vannak sérthetetlen, időtálló alkotmányos jogok és alap-intézmények. Ezeket – pl. az egyesülés jogát, a véleménynyilvánítás szabadságát, az emberi méltósághoz fűződő jogot - a rendszer nem von(hat)ja kétségbe. Igaz, tudhatták: aki ügyésznek áll, bizonyos jogait törvényi korlátozásnak veti alá, de nem szolgáltatja ki önmagát szőröstül-bőröstül a felsőbbség hatalmi elvárásainak. Gondolhatták: olyan helyzet nem következhet be, amelyben a 4 évre választott hatalom önmaga rossz lelkiismeretét vagy lelki egészségét jogtiprással kezeli. Sajnos, ez történt. A „politika” önmaga szégyen-bélyegét sütötte rá arra, aki csak felelősen, előre látóan, a reális veszélyek megoldását jelezve és keresve lépett fel. Immár nem az a hibás, aki rontott vagy mulasztott, netán alkalmatlanul, méltatlanul tölt be egy tisztséget, hanem az, aki bírálni merészel. Szophoklész Antigonéjában Kreon király ezt mondja: Nagyralátó gondolat alattvalóban ártalom. (M)erre tartunk?